

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Høringsnotat

Utkast til forskrift om unntak i åpenhetsloven for informasjon om eksport av varer, teknologi og tjenester etter eksportkontrollloven

Dato: 1. juli 2026

Saksnr: 26/2243

Høringsfrist: 30. september 2026

1 Innledning

Barne- og familiedepartementet sender med dette på høring forslag til forskrift om unntak i åpenhetsloven for varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontroll. Det foreslås å gjøre unntak fra plikten til å gi informasjon i åpenhetsloven når det gjelder informasjon om eksport av varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontroll etter eksportkontrollloven. Unntaket gjelder ikke informasjon knyttet til produksjonen av varene, teknologien eller tjenestene. Det foreslås ingen øvrige unntak fra pliktene i åpenhetsloven. Formålet med forslaget er å tydeliggjøre forholdet mellom åpenhetsloven og eksportkontrollregelverket.

2 Bakgrunn

Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSi) har de siste årene opplevd en markant økning i oppmerksomhet rundt menneskerettighetsspørsmål i forsvarsindustrien. Selskaper innen forsvarsindustrien opplever blant annet økt pågang av informasjonsforespørsler med hjemmel i åpenhetslovens rett til informasjon. Informasjonsforespørslene dreier seg typisk om norsk deltakelse i F-35-programmet og selskapenes aktsomhetsvurderinger av negativ påvirkning på menneskerettighetene i forbindelse med slike kontraktsforhold. Forespørslene har ofte en overordnet sikkerhetspolitisk karakter og relaterer seg til vurderinger under eksportkontrollregelverket. Eksportkontrollloven § 2 fjerde ledd har imidlertid en streng taushetsplikt.

Det er uheldig at informasjonsbestemmelsen i åpenhetsloven kan bli brukt som hjemmel for å få tilgang til informasjon som ellers er strengt beskyttet etter eksportkontrollregelverket. Barne- og familiedepartementet ser derfor behov for å klargjøre forholdet mellom åpenhetsloven og eksportkontrollregelverket.

3 Åpenhetsloven

Lov 18. juni 2021 nr. 99 om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven) trådte i kraft 1. juli 2022. Åpenhetsloven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester. Loven skal også sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Åpenhetsloven § 4 pålegger virksomhetene å utføre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper. Dette innebærer blant annet at virksomhetene skal kartlegge og vurdere faktiske og potensielle negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold som virksomheten enten har forårsaket eller bidratt til, eller som er direkte knyttet til virksomhetens forretningsvirksomhet, produkter eller tjenester gjennom leverandørkjeder eller forretningspartnere, jf. bokstav b. Tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger.

Etter åpenhetsloven § 5 skal virksomhetene offentliggjøre en redegjørelse for aktsomhetsvurderingene etter § 4. I bokstavene a-c angis minstekrav til hva redegjørelsen skal inneholde. Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om plikten til å redegjøre for aktsomhetsvurderinger.

Åpenhetsloven § 6 gir enhver ved skriftlig forespørsel rett på informasjon fra en virksomhet om hvordan virksomheten håndterer faktiske og potensielle negative konsekvenser etter § 4. Dette omfatter både generell informasjon og informasjon knyttet til en særskilt vare eller tjeneste som virksomheten tilbyr. I annet ledd bokstavene a-d angis unntak fra retten til informasjon.¹ Fjerde ledd fastslår at retten til informasjon ikke omfatter informasjon som er gradert etter sikkerhetsloven² eller beskyttet etter åndsverkloven³. Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om retten til informasjon og virksomhetenes adgang til å avslå et informasjonskrav. Åpenhetsloven § 7 fastslår at informasjon etter § 6 skal gis skriftlig og være dekkende og forståelig. Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om virksomhetenes behandling av informasjonskrav.

Forbrukertilsynet fører tilsyn med at bestemmelsene i åpenhetsloven overholdes, jf. § 9.

4 Eksportkontrollloven mv.

Lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi mv. (eksportkontrollloven) er en fullmaktslov som gir et vidt hjemmelsgrunnlag for å utøve en effektiv kontroll med eksporten av strategiske varer, teknologi og tjenester for militære formål. I eksportkontrollloven § 1 heter det at Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 131, ikke må utføres fra Norge uten særskilt tillatelse. Videre heter det at det også kan settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt over. Det kan settes vilkår for tillatelsene. Kongen kan i tillegg sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge, samt norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i eksportkontrollforskriften, dvs. varer og teknologi som kan anvendes i masseødeleggelsesvåpen og leveringssystemer for slike våpen.

Enhver plikter å gi departementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller i forskriften blir fulgt. Denne vide adgangen til informasjon i forbindelse med behandlingen av lisenssøknader, har sitt motstykke i lovens

¹ Se likevel åpenhetsloven § 6 tredje ledd.

² Lov 1. juni 2018 nr. 24 om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven).

³ Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven).

streng taushetsplikt jf. § 2 fjerde ledd om at enhver har taushetsplikt om det de får kunnskap om etter loven. Loven inneholder straffebestemmelser som omfatter bøter, fengsel eller begge deler. Det er straffbart å utføre eller forsøke å utføre varer, teknologi eller tjenester uten tillatelse, overtre vilkår som er satt, gi uriktige opplysninger, muntlig eller skriftlig, om forhold som er av betydning for adgangen til å utføre varer, teknologi eller tjenester, eller på annen måte overtre bestemmelser som er gitt i eller i medhold av loven. Uaktsom overtredelse kan straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

Forskrift 19. juni 2013 nr. 718 om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester (eksportkontrollforskriften) gir regler om gjennomføringen av kontrollen. Selv om den utøvende delen av arbeidet med eksportkontroll er delegert fra Utenriksdepartementet (UD) til Direktoratet for eksportkontroll og sanksjoner (DEKSA) fra og med 1. januar 2025, ligger fortsatt muligheten og ansvaret for å endre, suspendere eller oppheve eksportkontrollforskriften hos UD. Forskriften gir nærmere regler om lisensieringen, herunder adgangen til å sette vilkår for en lisens og til å trekke tilbake, suspendere eller endre en tidligere innvilget lisens, og om unntak fra lisensplikten, og til å kreve sluttbrukererklæring.

Forskriften angir tre varelistener:

- Liste I med forsvarsrelaterte varer og teknologi
- Liste II med flerbruksvarer og teknologi
- Liste III med særlig sensitive, nye teknologier

I tillegg til lisensplikt for varer, er det også lisensplikt for teknologi og tjenesteytelser knyttet til varelistene, samt for tjenester for øvrig som kan bidra til å utvikle et lands militære evne. Det finnes også regler om lisensplikt for formidling av strategiske varer mellom to tredjeland. Forskriften gir også myndighetene adgang til å utløse lisensplikt for eksport av enhver vare, teknologi eller tjeneste «under visse omstendigheter». Det vil si at det kan pålegges lisensplikt også for varer, teknologi og tjenesteytelser som ikke er omfattet av varelistene eller av andre bestemmelser om lisensplikt. Denne bestemmelsen fremgår av forskriftens § 7 og omtales ofte som «fang alt»-bestemmelsen (eller «catch all»). Hensikten med denne bestemmelsen er å kunne avslå og forhindre eksport til uønskede militære for mål.

Retningslinjene for UD's behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, teknologi og tjenester for militære formål (heretter omtalt som UD's retningslinjer) ble publisert i 1992 for å gi forsvarsindustrien best mulig forståelse for og forutsigbarhet om Stortingets og myndighetenes rammebetingelser for kontrollen med eksport av forsvarsmateriell. DEKSA skal behandle alle søknader om eksportlisens i tråd med UD's retningslinjer. Hovedgrunnlaget for lisensiering følger av regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato, om at hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig. I 1997 samlet Stortinget seg om en presisering av 1959-vedtaket, som blant annet sier at departementets vurdering av de innenriks- og

utenrikspolitiske forholdene omfatter en rekke spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

Retningslinjene gir klare bestemmelser om krav til sluttbrukerdokumentasjon. Ved salg av forsvarsmateriell som ikke er delleveranser under myndighetsgodkjent samarbeidsavtale, kreves alltid sluttbrukerdokumentasjon før lisens kan innvilges.

I 2014 ble UD's retningslinjer revidert. Det ble innarbeidet en konsolidert liste for vurdering av eksport av forsvarsmateriell, som består av EUs åtte atferdskriterier for våpeneksport og FNs våpenhandelsavtales (ATT) artikler 6 og 7 om eksportkontroll. Kriteriene utdyper nærmere de vurderingene som følger av 1959-vedtaket og 1997-preciseringsen. Retningslinjene ble deretter oppdatert i mai 2019. Da ble det også tatt inn en konkret referanse til humanitærretten i den konsoliderte kriterielisten. Selv om humanitærretten også tidligere har vært et viktig vurderingskriterium, ble oppdateringen i 2019 gjort for å tydeliggjøre hensynet til den internasjonale humanitærretten, som følger av ATTs artikkel 7. Det ble redegjort for den konsoliderte kriterielisten i Meld. St. 26 (2018–2019) og i Meld. St. 35 (2020–2021), mens Meld. St. 14 (2021–2022) viet særskilt oppmerksomhet til retningslinjenes bestemmelser om sluttbrukerdokumentasjon.

I vurderingen av de enkelte kriteriene tas det utgangspunkt i om det foreligger en risiko for at den spesifikke varen eller teknologien som søkes eksportert, i seg selv kan benyttes til uakseptable militære aktiviteter, til intern undertrykking, til å krenke grunnleggende menneskerettigheter og/eller til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett. I slike vurderinger vil DEKSA benytte seg av informasjon fra en rekke kilder, herunder rapporter fra Norges utenriksstasjoner og UD's landdesker/fagavdelinger, fra anerkjente organisasjoner som FN, Amnesty International, Human Rights Watch, og/eller informasjon fra nærstående lands rapporter. I tillegg benyttes informasjon som er utvekslet innenfor Norges samarbeid med EU om eksportkontroll, samt informasjon fra de multilaterale eksportkontrollregimene. DEKSA kan ved behov også innhente informasjon fra EOS-tjenestene i arbeidet med landvurderinger.

5 Aktsomhetsdirektivet

EUs aktsomhetsdirektiv (direktiv (EU) 2024/1760) ble formelt vedtatt gjennom avstemning i EUs ministermøte 24. mai 2024. Direktivet pålegger større virksomheter å utføre aktsomhetsvurderinger knyttet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljøpåvirkning, både i egen virksomhet, i virksomhetens leverandørkjede og i nærmere angitte fremtidige ledd i aktivitetskjeden («chain of activities»). I februar 2026 vedtok EU direktiv (EU) 2026/470 (Omnibus I) som gjør endringer i aktsomhetsdirektivet. Formålet med endringene er å styrke europeiske selskapers konkurranseevne ved å forenkle regelverket og redusere administrative byrder for næringslivet. Konsolidert versjon av aktsomhetsdirektivet finnes tilgjengelig på EUR-Lex.⁴

⁴ [EUR-Lex - 02024L1760-20260318 - EN - EUR-Lex](#).

Aktsomhetsdirektivet artikkel 8 nr. 1 fastslår at virksomhetene skal iverksette egnede tiltak for å identifisere og vurdere faktiske og potensielle negative konsekvenser som følger av deres egne aktiviteter, deres datterselskapers aktiviteter og, hvis de er knyttet til deres aktivitetsskjede, deres forretningsforbindelsers aktiviteter. Begrepet «aktivitetsskjede» er definert i artikkel 3 nr. 1 bokstav g. Av definisjonen fremgår det at begrepet ikke omfatter «... distribusjon, transport og lagring av et produkt som er underlagt eksportkontroll i henhold til forordning (EU) 2021/821, eller eksportkontroll knyttet til våpen, ammunisjon eller krigsmateriell når det er gitt eksporttillatelse for produktet». Plikten til å gjøre aktsomhetsvurderinger avgrenses følgelig mot varer, tjenester og teknologi underlagt eksportkontroll, etter at det er gitt eksporttillatelse for produktet. Se nærmere om forsvarssektorens forpliktelser etter aktsomhetsdirektivet og bakgrunnen for unntaket i EU-kommisjonens veiledningsdokument fra 30. desember 2025.⁵

6 Departementets vurderinger og forslag

Departementet ser behov for å klargjøre forholdet mellom åpenhetsloven og eksportkontrollregelverket. Departementet har vurdert om det bør gjøres unntak fra retten til informasjon etter åpenhetsloven § 6 for informasjon knyttet til eksport av varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontroll etter eksportkontrollloven. Det finnes allerede i dag flere unntak fra retten til informasjon. Særlig relevant i denne sammenheng er unntaket i åpenhetsloven § 6 fjerde ledd som fastslår at retten til informasjon ikke omfatter informasjon som er gradert etter sikkerhetsloven eller beskyttet etter åndsverkloven. Videre følger det av åpenhetsloven § 6 annet ledd bokstav d at et informasjonskrav kan avslås dersom den etterspurte informasjonen gjelder opplysninger om tekniske innretninger og fremgangsmåter eller andre drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den opplysningene angår. Bestemmelsen skal forstås likt som unntaket i forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2, se Prop.150 L (2020-2021) punkt 11.

Regjeringen har som mål å utvise størst mulig åpenhet om eksport av forsvarsmateriell innenfor rammene av den lovbestemte taushetsplikten. Hvert år fremlegger UD melding til Stortinget om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge og arbeidet med eksportkontroll. Denne inkluderer detaljert statistikk, omtale av eksporten, regelverket og politikken. Den strenge taushetsplikten som følger av eksportkontrollloven § 2 fjerde ledd går lengre enn det som følger av forvaltningsloven. Taushetsplikten om informasjon som knytter seg til eksportkontrollsaker er en grunnleggende forutsetning for at industrien, kunnskapssektoren, privatpersoner og andre som må søke om eksportlisenser, skal kunne gi og behandle den nødvendige og sensitive informasjon på en trygg måte. Kommersielle, utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitiske hensyn, tilsier at det generelt ikke er forsvarlig for eksportkontrollens formål å dele disse opplysningene. Detaljert informasjon om eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer vil kunne ha negativ innvirkning på norsk

⁵ [C/2025/4950 Meddelelse fra Kommissjonen om anvendelsen af rammen for bæredygtig finansiering og direktivet om virksomheders due diligence i forbindelse med bæredygtighed på forsvarssektoren.](#)

forsvarsindustri sin konfidensielle og konkurransesensitive informasjon. I tillegg vil informasjonen kunne bidra til å angi størrelser på mottakerlandets militære kapasiteter. Det at informasjon er blitt gjort kjent offentlig av en bedrift eller media, fritar ikke myndighetene for taushetsplikten i konkrete saker.

I forbindelse med utarbeidelsen av regjeringens årlige eksportkontrollmelding til Stortinget gjøres det grundige avveininger av utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitiske hensyn på den ene siden og hensynet til offentlighetens behov for informasjon på den andre siden. Det er etter departementets syn uheldig dersom åpenhetsloven benyttes som hjemmel for å etterspørre informasjon fra virksomheter som går utover det som følger av eksportkontrollmeldingen. For å minimere risikoen for spredning av informasjon som kan skade norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikk, vurderer departementet at retten til informasjon i åpenhetsloven bør avgrenses mot informasjon knyttet til eksport av varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontroll etter eksportkontrollloven.

Departementet viser for øvrig til at det er DEKSA som vurderer om det skal gis eksportlisens etter kriteriene i UD's retningslinjer for behandling av søknader om eksportlisens. Her inngår det en vurdering av hvorvidt varen, teknologien eller tjenesten som det søkes om eksportlisens for kan bli brukt til intern undertrykking, til å krenke grunnleggende menneskerettigheter eller til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett. Til disse vurderingene trekker DEKSA på sin ekspertkompetanse, landvurderinger, beslutningsstøtte fra nasjonale samarbeidspartnere (Etterretningstjenesten, Politiets sikkerhetstjeneste, Tolletaten, Forsvarets forskningsinstitutt), det internasjonale eksportkontroll samarbeidet, og instruks fra UD. DEKSAs vurdering av den individuelle saken, herunder de individuelle og samlede kriteriene, deles ikke med selskapet som søker lisens. Virksomhetene har derfor ofte ikke de nødvendige forutsetningene for å besvare informasjonsforespørsler knyttet til vurderinger under eksportkontrollregelverket. I tilfelle avslag på søknad om lisens vil DEKSAs vedtak gi en begrunnelse til selskapet, så langt som det lar seg gjøre uten å oppgi gradert informasjon. All informasjon om saker som behandles etter eksportkontrollregelverket rammes av taushetsplikten i loven, også der hvor DEKSAs vurderinger er gjort kjente for selskapet som søker lisens.

Departementet foreslår etter dette å regulere i forskrift at åpenhetsloven § 6 om rett til informasjon ikke omfatter informasjon om eksport av varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontroll etter eksportkontrollloven. Det vil si at det gjøres unntak både der det er gitt eksportlisens, der søknad om eksportlisens er avslått og der søknad om eksportlisens ligger til behandling hos DEKSA. Departementet presiserer at unntaket kun gjelder informasjon knyttet til eksport av varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontroll, ikke informasjon knyttet til produksjonen av disse.

Flere norske selskaper har produksjon i EU/EØS, for eksempel gjennom datterselskaper. Disse selskapene kan være gitt tillatelse etter norsk eksportkontrolllov om tilgang til varer, teknologi eller tjenester fra moderselskapet i Norge til å produsere i et annet land. Det kan likevel forekomme at eksporten av den aktuelle varen, teknologien eller tjenesten vil være underlagt eksportkontrollregelverk i EU/EØS uten at det gjøres vurderinger etter

eksportkontrollloven i Norge når varen, teknologien eller tjenesten eksporteres fra landet hvor produksjonen befinner seg. Spørsmålet er derfor om det bør gjøres tilsvarende unntak fra retten til informasjon etter åpenhetsloven for informasjon knyttet til eksport av varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontrollregelverk i EU/EØS. Det bes særlig om høringsinstansenes syn på problemstillingen.

Departementet har vurdert om det også bør gjøres unntak fra flere av pliktene i åpenhetsloven, blant annet plikten til å gjøre aktsomhetsvurderinger. Departementet bemerker imidlertid at formålet med endringene som foreslås i dette høringsnotatet først og fremst er å tydeliggjøre forholdet mellom åpenhetsloven og eksportkontrollregelverket når det gjelder retten til informasjon. Endringer i åpenhetsloven som følge av EUs aktsomhetsdirektiv vil vurderes av departementet i et senere høringsnotat i forbindelse med gjennomføringen av direktivet i norsk rett. Departementet foreslår derfor ikke å gjøre unntak fra flere av åpenhetslovens plikter nå.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget vil føre til lettelser i forsvarsindustriens administrative arbeid med å besvare informasjonsforespørsler etter åpenhetsloven. Utover dette kan departementet ikke se at forslaget til forskriftsregulering vil få økonomiske eller administrative følger av betydning.

8 Forslag til forskriftsregulering

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet (dato) med hjemmel i lov 18. juni 2021 nr. 99 om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven) § 6 femte ledd.

§ 1 skal lyde:

§ 1. Unntak fra åpenhetslovens plikter

Åpenhetsloven § 6 om rett til informasjon omfatter ikke informasjon om eksport av varer, teknologi og tjenester underlagt eksportkontroll etter eksportkontrollloven.